

Asia: Tietokonelevykkeelle tallennetun asiakirjakokoelman tekijänoikeus

Annettu: 30.10.1996

Asiakirjamallikokoelmaan sisältyvät yksittäiset asiakirjamallit eivät yltäneet teostasoon. Myöskään asiakirjamallien muodostama kokonaisuus ei yltänyt teostasoon. Sen sijaan kokoelma oli tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista luettelosuojaa saava "muu sellainen työ". Yksittäisiä asiakirjamalleja voitiin vapaasti hyödyntää kokonaisuudesta irrotettuna.

Selostus asiasta

Helsingin kärjäoikeus on 29.8.1996 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa kärjäoikeudessa vireillä olevassa tekijänoikeusrikosta koskevassa asiassa, jossa asianomistajana on X Oy (jäljempänä X) sekä vastaajina A ja B (jäljempänä vastaajat).

Kärjäoikeus pyytää tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, nauttiiko syytteen kohteena oleva tuote tekijänoikeuslain suojaa joko kokonaisuudessaan tai joltain osin.

Lausuntopyynnön liitteinä ovat kärjäoikeuden pöytäkirjat, käsittelyn yhteydessä esitetty muu asiakirja-aineisto sekä Yritysavain-asiakirjakokoelma disketillä ja paperitulosteena.

Syytekirjelmän mukaan vastaajat ovat tahallaan ansiotarkoituksessa valmistaneet kopion X:n 200 asiakirjamallia sisältävästä Yritysavain-asiakirjakokoelma -nimisestä tietokoneohjelmasta, siinä olleita kirjoitusvirheitä myöten. Vastaajien kopiassa asiakirjakaavamallit on syytekirjelmän mukaan kuitenkin sisennetty ja joissakin asiakirjakaavoissa olevia lukuja on muutettu.

Asianomistajan näkemys asiasta

Yritysavain-tietokoneohjelman, joka koostuu asennusohjelmasta ja varsinaisesta asiakirjaosasta (200 asiakirjaa), tarkoituksena X:n mukaan on helpottaa yrityksen jokapäiväisten asiakirjojen laadintaa. X kertoo tuottaneensa omaperäiset asiakirjat itsenäisesti ja omaavansa niihin siten tekijänoikeuden.

Yritysavaimen sisältyvien asiakirjojen käyttöön saamiseksi tarvitaan tuotelevykkeeseen sisältyvä tietokoneohjelma, jonka avulla asiakirjat asennetaan kovalevyille käyttöä varten. Asennusohjelma ryhmittelee asiakirjat alihakemistoihin. Asiakkaan omat yhteystiedot siirtyvät asiakirjoihin kyseisille tiedoille määritellyille paikoille automaattisesti asiakirjoja tietokoneen kovalevyille asennettaessa.

Kovalevyille tehdyn asennuksen jälkeen asiakirjat ovat muokattavissa ja täydennettävissä tavallisimmilla tekstinkäsittelyohjelmilla. Esimerkiksi sitaateilla merkittyihin kohtiin kirjoitetaan

oikeat tiedot. Kaksoispiste puolestaan tarkoittaa, että kyseistä kohtaa on täydennettävä sopivilla tiedoilla. Alkuperäiset asiakirjat ovat kirjoitussuojattuja, joten alkuperäisestä mallista muokattu asiakirja on tallennettava aina omalla nimellään.

X kertoo, että asiakirjojen luomisessa käytettiin apuna liittojen ja yhdistysten tutkimuksia, mietintöjä ja julkaisuja, muita asiakirjamalleja sekä eri yritysten käyttämiä asiakirjatekniikoita ja yksittäisiä asiakirjoja. X kuitenkin korostaa, että asiakirjat on luotu sen toimesta.

X katsoo 9.1.1996 päivätyssä kirjelmässään, että sen asiakirjakokoelmaan on koottu tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettulla tavalla suuri määrä tietoja, jotka vastaajat ovat jäljentäneet ja kopioineet omaan tuotteeseensa.

Käräjäoikeuden 27.2.1996 pidetyssä istunnossa X:n toimitusjohtaja totesi, että koko sähköinen asiakirjamallikokoelma on syytteessä tarkoitettu tekijänoikeudella suojattu teos ja etteivät yksittäiset mallit ole suojattuja. Tekijänoikeussuojaa hän perusteli muun muassa kokoelman vaatimalla suurella työmäärällä. Kokoelman omaperäisyys näkyy toimitusjohtajan mukaan asiakirjojen valintaprosessissa, niiden jaottelussa, visuaalisessa asettelussa, otsikoinnissa ja yksittäisissä teksteissä. Toimitusjohtaja vetosi toissijaisesti myös luettelosuojaan.

Käräjäoikeuden 30.4.1996 pidetyssä istunnossa X:n todistajana kuultiin oikeustieteen kandidaatti A.H:ta. Hänen mukaansa X:n tuote ylittää teostasoon tai vaihtoehtoisesti se saa luettelosuojaa. Yksittäiset asiakirjat eivät X:n mukaan kuitenkaan ole tekijänoikeudella suojattuja. X:n näkemys on, että asennusohjelmaa ja tekstitiedostoja on pidettävä yhtenä kokonaisuutena, jotka toimivat yhdessä ainakin asiakirjatiedostojen asennusvaiheessa.

X ilmoittaa 19.8.1996 päivätyssä kirjelmässään, että tapauksessa on koko ajan ollut kysymys tekijänoikeussuojaa saavasta sähköisestä julkaisusta, joka sisältää asiakirjamallit. X korostaa, että asiakirjamallikokoelmassa luovuus ja omaperäisyys tulevat esille muun muassa asiakirjojen teksteissä ja otsikoinneissa, asiakirjatyypin valinnassa, asiakirjojen jaottelussa ja ryhmittelyssä sekä asiakirjojen asettelussa. Luomisprosessissa on jouduttu erityisesti ottamaan huomioon julkaisuvälineen asettamat vaatimukset. X katsoo lisäksi, että tuotteessa on tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisesti yhdisteltynä suuri määrä tietoa ja että se siten on ainakin luettelosuojalla suojattu.

Vastaajien näkemykset asiasta

Vastaaja B:n 9.1.1996 päivätyssä kirjelmässä katsotaan, ettei Yritysavain-tietokoneohjelma ole tekijänoikeudella suojattu teos. Näkemystä perustellaan tietokoneohjelmien tekijänoikeussuojaa käsittelevässä vuoden 1987 komiteanmietinnössä esitetyillä argumenteilla sekä tietokoneohjelmia koskevalla oikeuskäytännöllä. Vastaajan näkemyksen mukaan yksikään asiakirjamalli ei nauti teossuojaa, ja sen vuoksi malleja on voinut muokata ja käyttää toisen ohjelman osana.

Vastaaja A katsoo 9.1.1996 päivätyssä kirjelmässään, ettei tietokoneohjelman mukana olevaa dataa suojata tekijänoikeudella ja ettei sähköisen asiakirjakokoelman idea ole suojattu.

Käräjäoikeuden 18.6.1996 pidetyssä istunnossa vastaaja A:n avustaja totesi, että kopioiduksi väitetty X:n tuote sisältää muun muassa asennusohjelman ja tietoa tekstimuodossa. Tekijänoikeudellisesti tuotteen eri osia ei voida erottaa toisistaan ilman, että tuotteen idea ja filosofia unohdetaan.

Vastaaja A:n loppulausunnossa 20.8.1996 todetaan, että Yritysavain-kokoelma ei yllä teostasoon, koska se on tehty ns. "leikkaa ja liimaa" -menetelmällä eikä luovaa työtä tekemällä. Lausunnossa on myös katsottu, että vastaavat yritystoiminnassa tarvittavat asiakirjamallit löytyvät myös muista kokoelmista. Lainsäädäntö aiheuttaa lisäksi suuria rajoituksia omaperäisyyden ilmenemiselle. Sen vuoksi yksittäisiin asiakirjamalleihin tai niiden muodostamaan kokonaisuuteen ei vastaajan mielestä sisälly niin omaperäisiä elementtejä, että teostaso saavutettaisiin. Luettelosuojaan asiakirjamallit eivät vastaajan mukaan yllä sen vuoksi, ettei niiden kokoaminen ole vaatinut lain edellyttämää työmäärää tai taloudellista panosta.

Vastaaja B:n 30.8.1996 päivätyssä X:n lausunnon vastineessa katsotaan, ettei prosessin kuluessa ole päästy selvyyteen siitä, mikä X:n tuote loppujen lopuksi on. Yritysavaimen on katsottu olevan muun muassa tietokoneohjelma tai graafinen julkaisu.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa sille toimitetun aineiston perusteella, että lausuntopyynnössä esitetty tekijänoikeudellinen kysymys koskee tietokonelevykkeelle tallennetun aineiston, asiakirjamallikokoelman, tekijänoikeudellista arviointia eikä asiakirjamallien asennusohjelmaa, minkä vuoksi tekijänoikeusneuvosto ei ole ryhtynyt selvittämään asennusohjelmaan liittyviä tekijänoikeudellisia kysymyksiä.

Tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä. Pykälän 2 momentin mukaan kirjallisena teoksena pidetään myös tietokoneohjelmaa.

Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että teos yltää niin sanottuun teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että teoksen on oltava itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos. Teostasovaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, kun teos on niin itsenäinen ja omaperäinen, että kenenkään muun kuin tekijän ei yleensä voitaisi olettaa päätyvän muodoltaan samanlaiseen lopputulokseen itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään. Tekijänoikeussuojan kannalta teoksen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä. Myöskään lopputuloksen vaatimalla työmäärällä tai sen edellyttämällä tiedoilla ei ole vaikutusta tekijänoikeussuojan syntymiseen. Teostason arvioimiseksi ei laissa ole annettu säännöksiä, vaan arviointi tehdään yksittäistapauksissa harkinnan perusteella.

Tekijänoikeuslain 5 §:n mukaan sillä, joka yhdistämällä teoksia tai teoksen osia on aikaansaanut kirjallisen tai taiteellisen kokoomateoksen, on siihen tekijänoikeus, mutta hänen oikeutensa siihen ei rajoita oikeutta ensiksi mainittuihin teoksiin. Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehdyn Bernin yleissopimuksen (Bernin konventio, SopS 79/86) 2 artiklan 5 kappaleen mukaan "kirjallisten tai taiteellisten teosten kokoelmia, kuten tietosanakirjoja ja kokoomateoksia, jotka sisältönsä valinnan ja järjestelyn perusteella ovat henkisen luomistyön tuotteita, suojataan sellaisinaan, supistamatta kokoelmiin sisältyvien teosten tekijöille kuuluvia oikeuksia". Tekijän omaperäisyys ilmenee siten kokoomateoksen aineiston valikoimisessa ja järjestämisessä. Kokoomateoksen edellytyksenä on lisäksi se, että siihen liitetty yksittäinen aineisto itsessään on joko teos tai teoksen osa. Kokoomateosten tekijänoikeutta on käsitelty muun muassa tekijänoikeusneuvoston lausunnoissa 1989:12, 1993:9 ja 1994:20.

Teostasovaatimus vaihtelee teostyypeittäin. Esimerkiksi käyttötaiteen tuotteiden teostasovaatimus on varsin korkea, kun taas kirjallisten teosten teostasovaatimus on alhaisempi.

Samaan aiheeseen tai samaan metodiin perustuvissa kirjallisissa teoksissa saattaa välttämättä esiintyä samankaltaisuutta, jolla ei kuitenkaan ole vaikutusta yksittäisen teoksen teostasoarviointiin. Oikeuskäytännöstä voidaan mainita esimerkkinä korkeimman oikeuden ratkaisu 1964 II 59, jossa rakenteellisesta ja sisällöllisestä samankaltaisuudesta huolimatta molempia oppikirjoja pidettiin itsenäisinä teoksina. Myös tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1994:2 katsottiin, että tekijänoikeussuojan estämättä muissa saman alan oppikirjoissa sai hyödyntää teoksissa olevia ideoita, käsitteitä ja menetelmiä.

Lomakkeet, luettelot ja kaavakkeet eivät yleensä ole niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne ylttäisivät teostasoon. Jos niissä kuitenkin on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ne voivat saada lain 49 §:n mukaista luettelosuojaa jäljentämistä vastaan.

Sen selvittämiseksi, saako jokin tuote tekijänoikeussuojaa, kyseistä tuotetta on tarkasteltava kokonaisuutena. Myös teoksen osan on itsenäistä suojaa saadakseen yllettävä teostasoon. Jotta esimerkiksi teokseen sisältyvä kaavake, lomake tai luettelo voisi muusta teoksesta irrallaan saada tekijänoikeussuojaa, sen on myös erillisenä teoksen osana yllettävä teostasoon. Sen sijaan sellaisia teoksen osia, jotka eivät yllä teostasoon, saa tekijänoikeuden estämättä käyttää teosyhteydestään irrotettuna.

Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmaisumuotoa. Sen sijaan lopputuloksen taustalla olevia ideoita, aiheita, periaatteita, algoritmeja tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei sellaisenaan suojata, vaan uudenlaisessa ilmaisumuodossa ne ovat vapaasti käytettävissä.

Oikeuskirjallisuudessa Pirkko-Liisa Haarmann (Tekijänoikeus, lähioikeudet ja oikeus valokuvaan, 1992, s. 61) on todennut, että teostasovaatimuksen täyttymistä on arvioitava siitä lähtökohdasta, onko tekijä todella itse luonut teoksensa vai onko työskentely tapahtunut olennaisessa määrin annettujen esikuvien ja ohjeiden mukaan. Tässä yhteydessä Haarmann viittaa korkeimman oikeuden ratkaisuun 1971 II 7. Kyseisessä tapauksessa autonkuljettajatutkinnon lomakkeet oli laadittu

ulkomaisten esikuvien mukaisiksi ja ministeriön antamien ohjeiden mukaisesti, eivätkä kyseiset lomakkeet siten saaneet tekijänoikeussuojaa.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1991:15 katsottiin, että kauppasopimuslomake kokonaisuudessaan siihen liittyvine sopimusehtoineen ylsi kirjallisen teoksen teostasoon. Ilman sopimusehtoja lomake ei olisi yltänyt teostasoon, koska lomakeosa ei ollut muodoltaan itsenäinen ja omaperäinen vaan muistutti yleisesti käytettäviä lomakkeita. Lausunnossa 1994:3 puolestaan katsottiin, että tilauslomake ei yltänyt teostasoon.

Lausunnossa 1993:9 katsottiin, että lomakkeet olivat sanoiltaan ja sanamuodoiltaan tavanomaisia sekä asetelunsa puolesta yksinkertaisia ja etteivät ne siten yltäneet teostasoon. Myöskään erillisten lomakkeiden ei voitu katsoa olevan sellainen itsenäinen ja omaperäinen kokonaisuus, joka olisi saanut tekijänoikeussuojaa teoksena. Lausunnossa todettiin lisäksi, että koska erillisistä lomakkeista ei muodostunut tekijänoikeudella suojattavaa kokonaisuutta eivätkä myöskään yksittäiset lomakkeet olleet teoksia tai teosten osia, ei lain 5 § ollut sovellettavissa.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyin tekijänoikeuslain 2 luvussa mainituin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana. Kappaleen valmistamisena pidetään 2 §:n 2 momentin mukaan myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain, myös oikeushenkilölle. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat tekijänoikeuslain 27—29 §:ssä. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi luovuttaa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen. Tekijänoikeuslain 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Luettelosuoja

Teosten ja tietojen kokoaminen tietokoneella luettavassa muodossa olevaksi tiedostoksi tai tietokannaksi taikka painetussa muodossa olevaksi kokonaisuudeksi voi vaatia suuria investointeja, ilman että lopputulos yltäisi teostasoon. Tällainen lopputulos voi saada tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista suojaa jäljentämistä vastaan. Kyseisen pykälän mukaan luetteloa, taulukkoa, ohjelmaa ja muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei valmistajan suostumuksetta saa

jäljentää, ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Suoja-aika päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui.

Tekijänoikeuslain valmistelutöiden mukaan lain 49 §:n luettelosuojasäännöksellä on tahdottu suojata erinäisiä tuotteita, joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa ja jotka olematta teoksia tekijänoikeudellisessa mielessä kuitenkin ovat niitä lähellä. Valmistelutöissä todetaan, että suojaa jäljentämistä vastaan voidaan pitää perusteltuna edellyttäen, että työhön on erikoisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja (komiteanmietintö 1957:5, s. 33).

Esimerkkeinä luettelosuojaa saavista töistä voidaan mainita myyntiluettelot, näyttelyluettelot, osoitekalenterit, aikataulut ja erityiset laskentataulukot edellyttäen, että niissä on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Suojaa eivät saa yksinkertaisimmat työt, kuten paikallisaikataulut, taskukalenterissa olevat yhteenvedot erilaisista tilastoista ja muut vastaavat työt. Myös asiakirjamalleista muodostuvaa kokoelmaa voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna "muuna sellaisena työnä" edellyttäen, että siinä on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Suoja voi kohdistua myös kokoelman osaan, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja.

Luettelosuoja tulee luettelon valmistajan hyväksi. Lain valmistelutöistä ei käy kuitenkaan ilmi, mitä valmistajalla on tarkoitettu. Tekijänoikeuskomitean IV osamietinnössä (komiteanmietintö 1987:8, s. 136—137) on todettu, että luettelon valmistajana pidetään yleensä sitä juridista tai fyysistä henkilöä, joka on taloudellisesti vastuussa luettelon kokoamisesta. Siten luettelosuoja voi alun perin kuulua myös juridiselle henkilölle. Käytännössä suuri osa luetteloista kootaan yrityksissä tai yhteisöissä, joita siten on pidettävä luetteloiden valmistajina. Tältä osin luettelosuoja poikkeaa selvästi tekijänoikeussuojasta, joka voi syntyä alun perin vain fyysiselle henkilölle.

Luettelosuoja antaa suojaa ainoastaan jäljentämistä vastaan. Kiellettyä on siten luettelon jäljentäminen sellaisenaan tai suurelta osin ilman oikeudenhaltijan lupaa. Sen sijaan luetteloon sisältyviä yksittäisiä tietoja voi käyttää vapaasti.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt luettelosuojaa muun muassa lausunnoissaan 1987:16, 1989:3 ja 1990:13.

Suojatun aineiston käyttäminen tietokoneen avulla

Tekijänoikeuslain säännösten perusteella suojattavaa aineistoa voidaan tallentaa erilaisiin tietokonepohjaisiin tietojärjestelmiin sekä saattaa yleisön saataviin näiden järjestelmien avulla. Teoksia tai muita suojan kohteita voidaan levittää esimerkiksi sähköisesti verkkoyhteyden avulla tai fyysisiä tallennusvälineitä, kuten levykkeitä ja CD-ROM-levyjä, levittämällä.

Edellä mainitussa vuoden 1987 komiteanmietinnössä (komiteanmietintö 1987:8, s. 72) on todettu, että WIPO:n ja Unescon yhteistyönä valmistellun kansainvälisen suosituksen mukaan suojattujen teosten luomiseen, tallentamiseen ja käyttöön sovelletaan yleisiä tekijänoikeudellisia periaatteita, sellaisina kuin ne on ilmaistu kansainvälisissä tekijänoikeussopimuksissa. Esimerkkeinä suojatuista teoksista mainitaan seuraavat teoslajit: suojattujen teosten tekstit kokonaisuudessaan tai olennaiset osat teoksista sekä muut koko teoksen ilmaisevat esitykset, lyhennetyt esitykset suojatuista teoksista

joko sovituksina tai muunnelmina tai itsenäisinä teoksina, kokoelmat ja kokoomateokset riippumatta tallennetun tiedon laadusta ja siitä materiaalisesta alustasta, johon tieto on tallennettu sekä riippumatta siitä, onko ne saatu aikaan tietojenkäsittelyn avulla, ja indeksit, hakemistot ja muut vastaavat teokset ("thesauri and similar works"), jotka on tarkoitettu tietokonepohjaisten tietokantojen käyttämiseen (s. 73). Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että teosten käyttämiseen tietokoneiden avulla soveltuvat siten lähtökohtaisesti samat tekijänoikeuslain säännökset kuin muuhunkin teosten käyttämiseen.

Tietokonepohjaisessa järjestelmässä tapahtuu tekijänoikeudellisesti merkityksellistä teoksen käyttämistä monissa eri tilanteissa. Esimerkiksi teoksen tallentaminen tietojärjestelmään sekä teoksen toisintaminen aineellisina kappaleina, kuten paperitulosteina, merkitsee kappaleen valmistamista, reprodusointia. Kappaleen valmistamista, joka tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan kuuluu tekijän yksinoikeuteen, on niin ikään tietokoneen muistissa olevan teoksen siirtäminen toisen tietokoneen muistiin.

Tiedostojen ja tietokantojen suoja

Tietokoneen muistiin tallennettu tieto voi muodostaa tiedoston tai tietokannan. Jos yksittäiset tiedot, jotka kokonaisuudesta irrotettuina eivät ylittäisi teostasoon, on järjestetty teostasoon vaadittavaa luovuutta ja omaperäisyyttä osoittavalla tavalla, tiedostoa tai tietokantaa voidaan pitää tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena, johon sovelletaan kirjallisia teoksia koskevia säännöksiä. Tiedoston tai tietokannan sisältämät yksittäiset tiedot eivät tällöin kuitenkaan ole suojattuja.

Tiedosto tai tietokanta, johon sisältyy teoksia tai niiden osia, voi saada tekijänoikeussuojaa lain 5 §:ssä tarkoitettuna kokoomateoksena. Teostason saavuttaminen edellyttää, että teosten valinnassa ja niiden järjestämisessä ilmenee luova ja omaperäinen panos. Kokoomateoksen tekijän oikeus ei rajoita kokoomateokseen otettujen teosten tekijöiden oikeuksia. Säännöksessä tarkoitettu kokoomateos voi olla esimerkiksi sähköisessä muodossa oleva tietosanakirja.

Teosten ja tietojen kokoaminen tiedostoksi tai tietokannaksi voi vaatia suuria investointeja, ilman että lopputulos ylittäisi teostasoon ja tulisi siten tekijänoikeudella suojatuksi. Tällainen lopputulos voi saada tekijänoikeuslain 49 §:n luettelosuojasäännöksen mukaista suojaa jäljentämistä vastaan. Tiedostoa tai tietokantaa voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna "muuna sellaisena työnä", jos siinä on yhdisteltyä suuri määrä tietoja. Suoja voi kohdistua myös tiedoston tai tietokannan osaan, jossa on yhdisteltyä suuri määrä tietoja. Tekijänoikeuslain 49 §:n 2 momentin mukaan on myös mahdollista, että tiedostoa tai tietokantaa suojataan samanaikaisesti sekä kokoomateoksena tai teoksena että luettelona. (komiteanmietintö 1987:8, s. 137)

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tiedostojen ja tietokantojen suoja lausunnossa 1996:3.

Yritysavain-asiakirjakokoelma

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnön kohteena oleva Yritysavain-asiakirjakokoelma koostuu kahdesta osasta: asiakirjamalleista ja niiden käyttöön saamiseksi tarvittavasta tietokoneohjelmasta. Käräjäoikeuden pöytäkirjoista ja niiden liitteistä käy ilmi, että Yritysavain-asiakirjakokoelmaan sisältyvä asennusohjelma purkaa varastotiedostoista ohjelman käyttäjän määrittelemät asiakirjat tietokoneen kovalevyille yksittäisiksi asiakirjamalleiksi, minkä jälkeen asiakirjamalleja voidaan käyttää yleisimmillä tekstinkäsittelyohjelmilla tavallisten tekstitiedostojen tapaan. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että asiakirjamallitiedostoiksi pakattua asiakirjakokoelmaa ja sen sisältämiä yksittäisiä asiakirjoja on tarkasteltava asennusohjelmasta erillään.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnössä on ensisijaisesti kyse siitä, nauttiiko Yritysavain-asiakirjakokoelman asiakirjojen muodostama kokonaisuus tai nauttivatko siihen kuuluvat yksittäiset asiakirjat tekijänoikeuslain mukaista suojaa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei asennusohjelman teostason määrittelemisellä ja sen toteamisella, onko ohjelma mahdollisesti tekijänoikeudella suojattu, ole lausuntopyynnön tapauksessa merkitystä.

Asiakirjamallitiedostot on ennen kovalevyille tapahtuvaa asennusta pakattu suojattuun muotoon siten, että niiden käyttöönotto vaatii asennusohjelman käyttämistä. Sen jälkeen kun tiedostot on asennusohjelman avulla siirretty kovalevyille, niitä voidaan tekijänoikeusneuvoston saamien selvitysten mukaan käyttää tekstinkäsittelyohjelmissa ilman asennusohjelmaa. Käyttöoppaan sivulla 2 todetaan: "Asiakirjat saat tekstinkäsittelyohjelmaasi valmiina dokumentteina, jotka asennusvaiheessa päivitetään sekä omilla että yrityksesi nimi-, osoite- ja muilla yhteystiedoilla." Asiakirjamallien käytöstä todetaan, että niitä voi käyttää normaalisti omasta tekstinkäsittelyohjelmasta ja että asiakirjat sijaitsevat asennusvaiheessa määritellyssä hakemistossa (s. 7). Asiakirjoja muokataan tekstinkäsittelyohjelmassa kuten muitakin asiakirjoja (s. 8).

Yritysavain-asiakirjamalleihin sisältyy tavallisimpien yrityskäytössä tarvittavien asiakirjojen malleja. Kokoelma sisältää mm. liiketoiminnan perusasiakirjoja (esim. kirje, tarjous, erilaisia kauppakirjojen perusmalleja, kuitti, lasku, erilaisia käräjäoikeudelle osoitettuja hakemusasiakirjoja, tarjouspyyntö, tilaus, reklamaatio, kaupan purku), erilaisia sopimusmalleja, jotka on luotu yhtä perusmallia muokkaamalla, työsuhteeseen liittyviä asiakirjoja, yrityksen hallintoon ja toimintaan liittyviä asiakirjoja (esim. yhtiösopimus, yhtiökokous), valtakirjoja, velkakirjoja, erilaisia lomakkeita sekä yhteensä kymmenen englannin- ja ruotsinkielistä asiakirjaa. Tietokoneen kovalevyille tapahtuvan asentamisen yhteydessä kuhunkin asiakirjamalliin tallentuvat automaattisesti yrityksen yksilöintitiedot. Asiakirjamallia täydennetään lisäämällä asiakirjan vastaanottajan tiedot. Asiakirja saatetaan lopulliseen muotoonsa asiakirjamallia muokkaamalla ja täydentämällä.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että markkinoilla olevien asiakirjamallikokoelmien eräänä tavoitteena on asiakirjojen laadinnan ja niiden esitystavan yhdenmukaistaminen. Erityisesti liikelämässä ja tuomioistuimissa käytettäville asiakirjoille on vakiintunut tietty muoto, johon vaikuttavat muun muassa lain säännökset ja alalla noudatettava tapa.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnön kohteena olevaan asiakirjamallikokoelmaan kuuluvat yksittäiset asiakirjamallit ovat tavanomaisia ja että myös niiden asettelut ovat tavanomaisia ja pitkälti standardien määrittämiä. Yksittäisten asiakirjojen sisältö määräytyy lain säännöksiin, standardien ja liike-elämässä noudatettavien tapojen mukaan. Lausuntopyynnön kohteena olevissa asiakirjamalleissa ei ole havaittavissa sellaista itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, etteikö jonkun muun kuin tekijän voitaisi olettaa päätyvän muodoltaan samanlaiseen lopputulokseen itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, etteivät kokoelmaan sisältyvät yksittäiset asiakirjamallit eikä myöskään niiden muodostama kokonaisuus yllä teostasoon.

Lainvalmistelutöiden mukaan on pois suljettu sellainen mahdollisuus, että yksittäiset asiakirjamallit saisivat tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista luettelosuojaa. "Mitä tulee muihin kaavakelajeihin, kuten esim. sopimus-, testamentti-, liikekirje- ja muihin senlaatuisiin kaavoihin, niin ne ovat periaatteellisesti samanlaisen luomistyön tuotteita kuin kirjalliset teokset, minkä vuoksi niitä on arvosteltava tekijänoikeudellisten sääntöjen mukaan. Näistä syistä kaavake on jätetty pois pykälästä." (komiteanmietintö 1957:5, s. 33) Sen sijaan on tarkasteltava, kuuluuko asiakirjamallien muodostama kokonaisuus 49 §:n säännöksen piiriin.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että noin 200 asiakirjamallin muodostamassa kokonaisuudessa on tekijänoikeuslain 49 §:n edellyttämällä tavalla yhdisteltynä suuri määrä tietoja ja että kokonaisuus on siten säännöksessä tarkoitettu "muu sellainen työ", joka on suojattu 49 §:n mukaan jäljentämistä vastaan.

Vastaus hakijan esittämään kysymykseen

Käräjäoikeus on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, nauttiiko syytteen kohteena oleva tuote tekijänoikeuslain suojaa joko kokonaisuudessaan tai joltain osin.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että asiakirjamallitiedostoiksi pakattua asiakirjakokoelmaa ja sen sisältämiä yksittäisiä asiakirjoja on tarkasteltava erillään asiakirjojen asentamiseksi tarvittavasta tietokoneohjelmasta.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnön kohteena olevaan asiakirjamallikokoelmaan kuuluvat yksittäiset asiakirjamallit ovat tavanomaisia ja että myös niiden asettelut ovat tavanomaisia ja pitkälti standardien määrittämiä. Yksittäisten asiakirjojen sisältö määräytyy lain säännöksiin, standardien ja liike-elämässä noudatettavien tapojen mukaan. Asiakirjamalleissa ei ole havaittavissa sellaista itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, etteikö jonkun muun kuin tekijän voitaisi olettaa päätyvän muodoltaan samanlaiseen lopputulokseen itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, etteivät kokoelmaan sisältyvät yksittäiset asiakirjamallit eikä myöskään niiden muodostama kokonaisuus yllä teostasoon.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että asiakirjamallien muodostamassa kokonaisuudessa on tekijänoikeuslain 49 §:n edellyttämällä tavalla yhdisteltynä suuri määrä tietoja ja että kokoelma on siten 49 §:ssä tarkoitettu "muu sellainen työ", joka on suojattu jäljentämistä vastaan. Sen sijaan

yksittäiset asiakirjamallit eivät saa 49 §:n mukaista luettelosuojaa, vaan niitä voidaan vapaasti hyödyntää kokonaisuudesta irrotettuna.

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa.